

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

10. De immoderatis & nugatoriis Affectibus: Deque Aristidis & Libanij in
hoc genere erroribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Pulcherrima lamentatio.

O dolorem (inquit) intolerabilem; o calamitatem diuinitus immisam; quam ad id insatiabilis furia in nostris bacchabatur fureribus? quæ exilium nobis à patria imposuit, sexcentis raris, prædonumque periculis obiecit, omnibus fortunis spoliatos. Vnum erat pro omnibus relictum solacium, sed & hoc ereptum est. Iacet Chariclea, & hostili manu dilecta percipita est, haud dubie pudicitiam propugnans, & mihi se asseruans. Nihilominus tamen iacet infelix, neque ipsa quenquam ex forma fructum cepit, neque mihi vlli vlui fuit. Cæterum, o dilecta, alloquere me iam vltimò, solito more; manda quippiam, si quid adhuc spiras. Heu me miserum! taces? faridiculum illud, & diuino lepore præditum os, silentium premit? Caligo igniferam, & ex sacratio Deorum ministram, chaos occupauit? Oculi verò lucis expertes, qui nuper gratissima pulchritudine fulgurabant, hos non vidit interfectos, certo scio. Cæterum, quo te nomine quispiam appellet? sponsæne? at desponsata non es: an pronuptæ? enimuero expertes es coniugij. Quam igitur appellabo? quam nouissimis verbis alloquar? An omnium suavissimo nomine Chariclea? O Chariclea, ad esto animo, sedum habes amatorem: haud ita multò post me acceptura es: iam enim tibi inferias peragam mea ipsius cæde, amico tibi sanguine faciam, & ambos capiet nos hæc spelunca, rude, & tumularium monumentum.

Vtinam hic auctor in grauiori argumento versatus fuisset, ingenium illi candidum, politum, & ad maiora eloquentiæ decora natura. Cauendum est omnino, vt postea ostendemus, ne istis miserationibus, quod per sepe contingit, excidat oratio, alioqui in frigidus, & pueriles dissoluetur affectus: satius est moderatè lugere, quam istas ineptissimas nœnias ridentibus occinere.

In iracundia felicius vehementiorum affectuum fræna laxantur, vt patet in Ciceronis Pisoniana, quæ flammæ, ac faces iaculatur; iragicas etiam imprecationes usurpat, quibus aut se diriora imprecari.

Quæ est igitur pœna? quod supplicium? id mea lententia, quod accidere nemini potest, nisi nocenti, suscepta fraus, impedita, & oppressa mens conscientia, bonorum omnium odium, nota iusti Senatus, amissio dignitatis.

Exempla motuum in iracundia.

(Deinde) neque verò ego, si vnquam vobis mala precarer, quod sæpe feci, in quo Dij immortales meas preces audierunt, morbum, aut mortem, aut cruciatum precarer.

Thyestæ ista execratio est Poëtæ, vulgi animos, non sapientum mouentis.

Vt tu naufragio expulsus, respiciam saxis fixus asperis

Enisceratus latere ponderes, saxa spargentur abo.

Sanie, sanguine atro.

Sed neque nimis exaggeranda res est, nam qui in tenui argumento Thyestæos clamores fundit, ineptus est, & usum magis efficit quam iracuandiam.

De immoderatis, & nugatorijs affectibus.

Deque Aristidis, & Libanij in hoc genere erroribus.

CAPVT X.

Nescio quo pacto rerum humanarum vicio sit, vt quæ eximie pulchra, aut iucunda sunt, quasi venerint ad summum facile destolescant, & in fastidium, contemptumque desuuant.

Nihil præclarior in tota eloquentia, quam ratio affectuum, nihil æque fragile est, nihil erroribus magis obnoxium, quibus tota illa gratiæ, & honoris pompa marcescit, & quæ antea pulchra, & speciosa videbantur, in risus, ineptiasque pueriles dissoluntur. Hoc sæpe contingit in affectibus, dum humanos limites, modumque prudentiæ transiliunt. Exemplum sit ex Aristidis monodia, de Smyrna, in qua multa quidem satis appositè dicta,

*ὦ Ζεῦ τί χρῆσμαι, τόσσον σιωπῶ
Σμύρνης κειμένης; τίς ἔμεγαλαβὼν ἀδάμαν-
τος ῥόσιν; ἢ τίνα ταῦτέα καρτερίας καρτε-
ρῶν; ἄλλ' ὀδύρομαι, τοιαύτην ἁρμονίαν ἀρμολο-
γῶ;*

Proh Iupiter quid agam? verum tacebo collapsa Smyrna? cuius adamantis, si taceam, hoc ingenium est, quis stupor tolerantia? an lugebo? quam verò adaptans harmoniam, &c.

Aristidis lamentatio de enorsione Smyrna.

Hoc initio deinde satis grauiter urbis dignitatem commendat, commemorans Corybantum choros, educationes, ac natales Deorum, Peloponesi coloniam, Theseum conditorem locerum sub Sipylo, Homeri ortum, certamina, trophaea, victorias, deinde suburbia, portus, bafes, campos, prospectus, maria, fontes, templa, theatra, forum, & caetera ornamenta, quorum iactura grauis est ad mouendos affectus. Mox ingenio suo plus aequo indulgens, totam orationem conuertit in exclamationem.

O fontes, o theatra, o vici! o curricula partim sub recto, partim sub dio! o splendidissimam fori formam! o vias auri, templorumque cognomine, singulas quadras, & fori vicem singulas exhibentes! o portus carillimam desiderantes vibem, o gymnasiorum decora, o templorum, & septotum amantitates! o marina ornamenta! o cuncta haec somnia! o casus Asiae, o reliqua ciuitates, o terra omnis, & omne, quod intra, atque extra Gades est mare, o orbis astrorum! o qui cuncta vides, sol, quale sustinuiti videre spectaculum? Et caetera, quae longissimo tractu continuantur, vt oporteat omnino, & exhauriri dicentis spiritum, & audientium animos satietate compleri. Postremo addit ridicula quaedam, Gorgones si reuiuiscerent, non iam Medusam, & sium, oculum, sed Smyrnas comam, nem Asiae oculum deferturas, auibz ferè inuidet, quae ruinam euaserint, Oportebat, inquis, eas in commune bustum ciuitatis infilire, amnes lachrymis manare, totam terram detronderi, & vbiq; naves cum nigris velis solui. Haec puerilia sunt, & aimia: sunt tamen eius verba:

Ἦ ποῦ καὶ Γεργόνες εἰ περιήταρ, ὅτε ἀντήρ Μήδουσαρ, οὐδ' ἴ αὖτις ὀφθαλμοῖρ, ἀλλὰ τὸρ τῆρ ἡσίας ἐπὶ νηταρ. &c. Νῦν ἔδει μὲ πάντας οἰωνοὺς εἰς πῦρ ἄλλοδαί, παρῆχει ἢ ἡ πόλις ἀφροτορ. πάντας δὲ τὴν ἡπειρὸν ἀποκείραδα πάντως ἀντῆς ὁ βόρρυχ' οὐ σίχεται. νῦν ποταμοὺς δάκρυσι ρυήναι, νῦν ἰλθαδάς ἐκπέδσαι, μὲ λισι τοῖς ἰσίοις.

Haud dissimilis est Libanij sophistae nenia de incendio Daphnitici templi, quam lepidè exagitat D. Chrysostomus, in oratione de S. Babyla Martyre. Nonnullorum hic sensum attingemus, incipit:

Viri, quorum oculis, aequè ac meis caligo

offusa est, in posterum aequè pulchram, neque amplam ciuitatem hanc vocemus.

(Deinde conuersus ad Apollinem)

Ad haec, cum ira tuae sanguinem sentirent, sedulus Daphnes custos, vel contemptas cum esses, permansisti, o Apollo, aliquoties etiam iniuria lacescisti, atque externo spoliatus ornatu, patienter tamen tulisti; Nunc verò multis oibus, multis item bobus ad arantiam mactatis; postquam sacrosanctum Imperatoris os pede excepisti, incuitus quae praedicabas, visus liberatus esse mortuo quodam [S. Babylam Martyrem intelligit] quem tu iudicaueras malum tibi vicinum esse, ac tibi obstrepere: de medio statim cursu solum vertisti. Vndenam haec tempore gloriabimur apud eos, qui memores sunt sacrorum, statuarumque tibi erectarum? [Mox] Quale, o Iupiter, laborantis animi laxamentum perdidimus! Quam Daphnes regio tumultibus vacua erat, quanto etiam templum ipsum magis vacuum, vt pote, in quo natura, ex se quasi portum in portu fecerat: ambobus quidem admodum tranquillis, altero tamen maiorem tranquillitatem praestante. Quis non ibi mortem, quis non ibi timorem, quis non ibi luctum deposuisset? Quis praeterea fortunatas insulas inibi desiderasset?

[Haec tolerabilia: quae sequuntur, puerum magis sapiunt, quam conluminatum Rhetorem.]

O dexteram malignam, o iniquum ignem, quonam primum dilapsus est? quodnam mali huius exordium? nam a recto exortus ad reliqua deinceps serpsit: ad illius caput, ad faciem, ad phialam, ad Cydarim, & talarem vestem: Vulcanus enim ignis arbiter, non comminatus est igni huic detrimentum afferenti, cum beneficio deuinctus Apollini deberet, ob indicium olim sibi ab illo factum: sed neque Iupiter, qui imbrium habenas tenet, aquam in ignem dimisit; qui praesertim olim Lydorum Regi periclitanti aquam extinxit. [Pergit infansite.] Viri, trahitur mihi mens ad Dei Apollinis speciem, ac mihi ob oculos cogitatio typum ipsum representat, formae lauitatem, colli mollitiem, idque in lapide cingulum, quo aurea tunica circa pectus sic colligebatur, vt partim subsideret, partim subfurgeret. Dentque totus Dei habitus, cuius iram vel feruentem non sedauisset, vt qui similis esset cantilenam occidenti? Et hercules audiuit hunc olim aliquis (vt aiunt) in meri-

Libanij sephista nenia de incendio Daphnitici templi.

Puerilia affectus.

alic cythara ludentem, aureas beatas. Cæterum cantus erat terræ laudatio; cui quidem de aureo cytharo libare mihi videtur, quod puellam oeculuerit dehiscentes, ad sese deinde contrahens.

Tandem describit incendium, in quo ridiculum est, quod ait, Iulianum Imperatorem, ubi de templi incendio rumor auditus est, Mercurij talaria quæsiuisse, ut ad flammam restinguendam properaret, Nymphas è suis fontibus egressas, ingentem luctum excitasse. Postremò concludit:

Præsta te mihi talem, Apollo, qualem te reddidit Chryses, dum Græcis imprecaretur, iræ plenum, & nocti adsimilem: quandoquidem tibi ornamenta cum redderemus, & quicquid olim de templo tuo ablatum fuerat restitueremus: præceptum est, quod colamus simulachram, haud aliter, quam si sponfus aliquis interim dum cotollæ contextuntur, moriatur.

Hi non sunt affectus, sed deliramenta, ut præclarè animaduertit D. Chrysostramus.

De languidis affectibus, & ijs, qui vocantur ἀπαισίοι.

CAPVT XE.

Dorionis egregium dictum. Ache. l. 3.

DOrion ille quidem tibicen haud ignobilis, & præ cæteris factus, ut multas in omne genus hominum, sic in poetas, & oratores plerasque contorsit argutias, qui in rebus magnis describendis fuissent argumento longè inferiores. Itaque cum tempestatem à Timotheo descriptam in naua legeret, liquidd affirmavit, se in feruenti cacabo vidisse vehementiorem. Hoc plerisque oratoribus accidit, qui in ijs affectibus effingendis, qui vehementiam habent non mediocrem, ita ipsi semissi sunt, & languidi, ut multum de rei maiestate detrahant. Quis enim fingere non patet, qui in grauissimis iniurijs languorem orationis simul habeat, & actionis? Natura ipsa in istis sua sponte prostrat satis, nec anterioribus indiget incitamentis, nam & imperiti & barbari, dum suas, aut propinquorum lamentantur iniurias, ita voce, vultu, & tota actione se gerunt, ut appareat eos, quod agunt, imis sentire me dullis, ac visceribus, si quis igitur orator ita est naturæ imbecillitate constitutus, vel etiam voce, & lateribus ita tenuis,

ut nec possit indignari, nec irasci, nunquam huiusmodi argumenta tractare debet.

Quis Martem iuncta teſtum adamantina dignè dixerit, aut puluere Troico Nigram Merionem aut opo Pallada Tydidem superis parem.

Horat. carm. ode 11.

Qui genium habuerit potentis naturæ, quam non omnino in hac re cedendum est naturæ, sed si vehementius, quam par est, incitata fuerit, restringenda est nonnunquam, & ardoris cursus compellendus, ne in eos motus incidamus, quos Rhetores καλαίσις nominant, inconditos scilicet, & agrestes, nec palæstræ cultura perpolitos. Sic Oratori modestia, quod C. Graccho Erycinus seruus: quæ non fistulæ eburneæ, sed rectæ rationis lege, modò inconditi motus vastitatem colligat, modò intemperantis vehementiam reprimat, modò lasciuientis luxuriam amputet, ad summum, omnia iuxta decori leges & iura componat.

De mixtura affectuum.

CAPVT XII.

Dilectationis mater est varietas, quam, ut natura in rebus, sic in oratione ars, & ipsa quæ conficitur ex arte ratio, prudenter obseruat. Non erunt igitur omnia uno affectu perterenda, sed prouerterunt, actionumque dissimilitudo postulabit, grata disparitate miscenda, quam necessarius actionis excitata quadam species, atque admirabilitas consequitur. Et hoc ipsum in Sapphone Poetria de meliore nota commendat Dionysius Longinus, quod ut sublimis artifex, diuersus motus summa varietate, nec minus eleganti pulchritudine temperaret, ut in istis versibus:

Φάνε' αἰ μοι κείν' ἴσ' ἑ δαίοισιν
Εμ' ἔδω, ἢ πῶς ὄσ' ἔναντί' τοι
Ἰζάνει, ἢ πλοῖον ἀδουφάνει
Σαῦ' ὑπαίθει.
Καὶ γενέσθαι ἰμερδὲν, τὸ μοι τὰρ
Καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπιθώσσει,
Ὡς ἴδον ο' ὡς βρόγχον ἔμοι γὰρ αὐδῆς
Οὐδ' ἔδ' ἤκει.

Et cæteri, quos Latinos habes apud Catullum.

Aaa ;

Sed